

กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เรื่อง การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนและการวิจัย หัวข้อ วิธีการสอนให้นักศึกษาเกิดการคิดอย่างมีวิจารณญาณและแนวทางการวิจัย

ผศ.ดร. สมหญิง ไควศวนนท์ และ ผศ. ดร.สมสิริ รุ่งอมรรัตน์ วิทยาการ
อาจารย์ชญาภา ชัยสุวรรณ และอาจารย์ ดร.อรุณรัตน์ ศรีจันทน์ ผู้ลิขิต

ภาควิชาการพยาบาลกุมารเวชศาสตร์ ได้จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หัวข้อ วิธีการสอนให้นักศึกษา
เกิดการคิดอย่างมีวิจารณญาณและแนวทางการวิจัย ในวันพุธที่ 19 มีนาคม 2557 ณ ห้องประชุมเพชรรัตน์
โดยผศ.สมหญิง ไควศวนนท์ และ ผศ.ดร.สมสิริ รุ่งอมรรัตน์ ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมในครั้งนี้
เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับรูปแบบหรือวิธีการสอนให้นักศึกษาเกิดการคิดอย่างมีวิจารณญาณนำไปสู่แนว
ทางการวิจัย ซึ่งความคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical thinking) เป็นกระบวนการในการใช้สติปัญญา โดย
อาศัย ความรู้ ทักษะ ทักษะ ในการคิดอย่างมีเหตุผล ไตร่ตรอง ทบทวนข้อเท็จจริง ประเด็นปัญหาต่างๆ เพื่อ
นำไปสู่สมมติฐาน ข้อสรุปที่เหมาะสมต่อการตัดสินใจ (อรพรรณ ลือบุญธวัชชัย, 2543)

ขั้นตอนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน (อรพรรณ ลือบุญธวัชชัย, 2543)

- 1) การระบุประเด็นปัญหา
- 2) การรวบรวมข้อมูล
- 3) การพิจารณาความน่าเชื่อถือ
- 4) การระบุลักษณะข้อมูล
- 5) การกำหนดสมมติฐาน
- 6) การลงข้อสรุป
- 7) การประเมินผล

หลักการสอนให้ผู้เรียนเกิดความคิดวิจาร์ณญาณ (รัชนิวรรณ รอส, 2544)

1. ผู้สอนหรือครูต้องรู้จักตนเอง ประเมินตนเอง ครูสามารถพัฒนาตนเองไปพร้อมกับการสอน
2. ครูต้องหารูปแบบการสอนที่ช่วยทำให้เกิดความคิดวิจาร์ณญาณ
  - 2.1 การสอนในชั้นเรียน : กรณีศึกษา ใช้หลัก adult learning , student center, role play, movie
  - 2.2 การสอนบนคลินิก : กรณีศึกษา ยกตัวอย่างเช่น การ conference case ของนักศึกษาพยาบาล ไม่จำเป็นต้องให้นักศึกษาในกลุ่มทำทุกคน แต่เน้นการแสดงความคิดเห็น การมีส่วนร่วมในการ conference เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ การบูรณาการความรู้เพื่อการนำไปใช้อย่างเหมาะสมต่อไป

การกำหนดคุณลักษณะของความคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้ที่จบปริญญาตรี (ดร.รัชนิวรรณ รอส, 2544)

- การตีความ (Interpretation)
- การวิเคราะห์ (Analysis)
- การประเมิน (Evaluation)
- การสรุปความ (Inference)
- การอธิบาย (Explanation)
- การควบคุมตนเอง (Self regulation)

แบบทดสอบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษา ประกอบด้วย 5 ชุด (ดร. รัชวีวรรณ รอส, 2544)

- ชุดที่ 1 การอนุมาน
- ชุดที่ 2 การยอมรับข้อตกลงเบื้องต้น
- ชุดที่ 3 การนิรภัย
- ชุดที่ 4 การตีความ
- ชุดที่ 5 การประเมินข้อโต้แย้ง

นอกจากนี้ ผศ. สมหญิง ได้ยกตัวอย่างงานวิจัยเรื่อง ผลการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐานต่อความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาพยาบาลในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลเด็กและวัยรุ่น โดย ผศ. ดร. เกียรติกำจร กุศล และคณะฯ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ โดยการวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคูณลักษณะและทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาพยาบาล เพื่อศึกษาเปรียบเทียบคุณลักษณะและทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณก่อนและหลังการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นหลัก กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่ 3 สำนักวิชาพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ที่เรียนวิชาปฏิบัติการพยาบาลเด็กและวัยรุ่น ในภาคการศึกษาที่ 1/2549 จำนวน 35 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามคุณลักษณะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและแบบวัดทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ กรอบแนวคิดในการวิจัย คือ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 2 ส่วน ดังนี้

1. คุณลักษณะของบุคคลที่มีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ประกอบด้วยองค์ประกอบ 7 ด้าน

- การเปิดใจกว้าง
- ความอยากรู้อยากเห็น
- ความเป็นระบบระเบียบ
- ความเป็นนักวิเคราะห์
- การขอค้นคว้าความจริงให้ปรากฏ
- ความมั่นใจของตนเองในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
- ความมีวุฒิภาวะ

2. ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

- การวิเคราะห์
- การแปลความ
- การประเมิน
- การอนุมาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. นักศึกษาส่วนใหญ่มีคุณลักษณะและทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณในด้านการอนุมานสูงสุด รองลงมา คือ มีคุณลักษณะด้านความอยากรู้อยากเห็น และการเปิดใจกว้าง

2. ค่าคะแนนเฉลี่ยของคุณลักษณะและทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาโดยภาพรวม ภายหลังจากการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นหลักสูงกว่าก่อนการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นหลัก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับน้อยกว่า .05

3. จากการพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ค่าคะแนนเฉลี่ยคุณลักษณะด้านความมั่นใจในตนเอง

การคิดอย่างเป็นระบบ และทักษะด้านการประเมิน ภายหลังจากการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นหลัก สูงกว่า ก่อนการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นหลัก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับน้อยกว่า .05

จากผลงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นหลัก สามารถช่วยพัฒนาคุณลักษณะและทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาพยาบาลได้

ผศ.ดร.สมสิริ ได้กล่าวถึง การพัฒนางานวิจัยทางการศึกษาที่ส่งเสริมกระบวนการเรียนการสอนให้นักศึกษาเกิดความคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical thinking) ในรายวิชาการพยาบาลบุคคลที่มีภาวะสุขภาพ เบี่ยงเบน 1 โดยได้เสนอให้ปรับรูปแบบการเรียนการสอนที่ผสมผสานระหว่างการบรรยายและกรณีศึกษา ซึ่ง ในส่วนของกรณีศึกษา จะส่งเสริมให้นักศึกษาฝึกคิดตามขั้นตอนการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน และเปรียบเทียบผลลัพธ์ก่อนและหลังการใช้รูปแบบวิธีการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมให้นักศึกษาเกิดความคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical thinking) ในกรณีนี้ มีอาจารย์แสดงความคิดเห็นหลากหลาย สรุปประเด็นดังนี้

การเรียนการสอนโดยใช้วิธีผสมผสานระหว่างการบรรยายกับกรณีศึกษาในการส่งเสริมให้นักศึกษาเกิดความคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical thinking) อาจใช้รูปแบบการตั้งคำถามเพื่อให้นักศึกษาเกิดกระบวนการคิด วิเคราะห์ จากสถานการณ์ต่างๆ ตามขั้นตอนการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่เหมาะสม โดยใช้ เวลาการบรรยายให้น้อยลง ส่งเสริมกระบวนการคิดของนักศึกษาจากสถานการณ์ต่างๆ ให้มากขึ้น เช่น การจัด Group Discussion และการวิจัยทางการศึกษาที่ส่งเสริมกระบวนการเรียนการสอนเพื่อให้นักศึกษาเกิดความคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical thinking) อาจวัดผลในรูปแบบการตั้งประเด็นคำถามโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) แทนการวัดผลด้วยแบบสอบถามที่มีจำนวนรายช้อมูลมาก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แท้จริงจากความคิดเห็นที่สะท้อนคิดจากนักศึกษา และสามารถนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

